Deloitte.

GEMEENTE Arnhem

Een financieel beeld van de gemeente Arnhem

18 januari 2021

Uitgangspunten financieel beeld

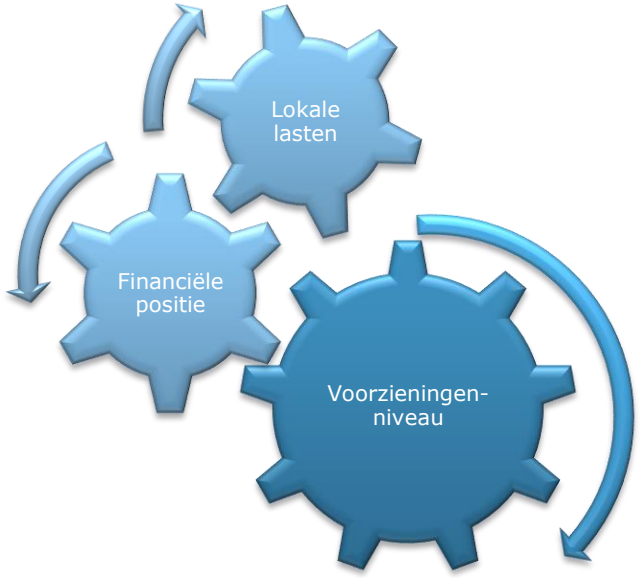
Hoofdzakelijk op basis van openbare bronnen:

- Begroting 2021
- Jaarrekening 2019
- CBS-statistieken (2020)
- Atlas van de lokale lasten Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) - 2020

Ranking op basis van:

- Vergelijking benchmark landelijke gemiddelde gemeentes
- Vergelijking benchmark met referentiegroep*

**Referentiegroep: Emmen, Enschede, Groningen, Maastricht, Nijmegen*

© 2021 Deloitte The Netherlands

Financieel gezond

Financiële positie:

"Het vermogen van een gemeente
in relatie tot de exploitatie,
met inachtneming van de risico's"

Dat is:

- Breder dan reserves
- Breder dan het weerstandsvermogen
- Ook de toekomstige reguliere exploitatielasten

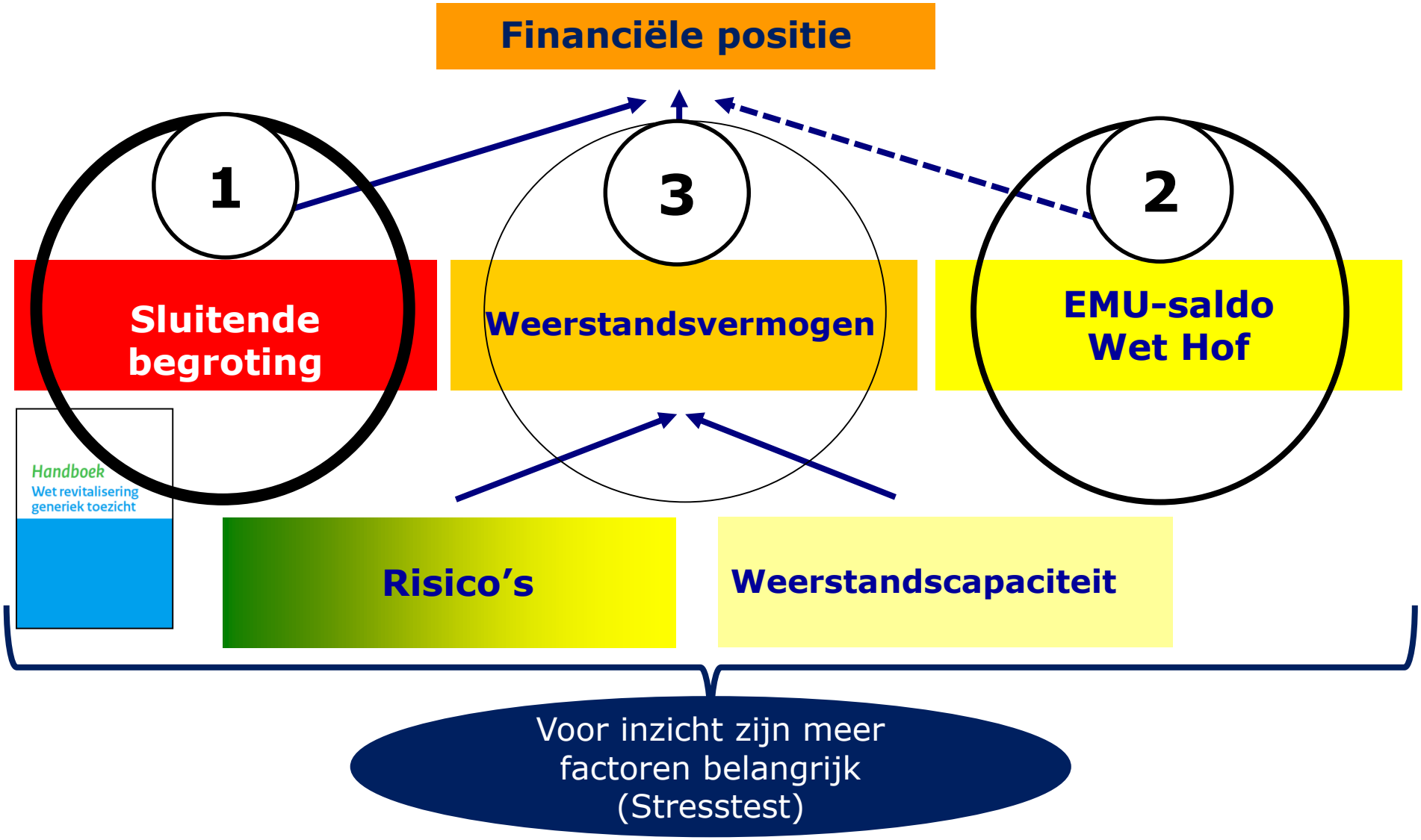
► En…dus niet uit alleen uit de balans af te leiden.

► De financiële positie bestaat uit meerdere indicatoren. Om de financiële positie te beoordelen moeten deze indicatoren in samenhang beoordeeld worden.

► Dit houdt in dat wanneer één indicator lager uitvalt dan het gemiddelde dit niet wil zeggen dat de (gehele) financiële positie minder is.

© 2021 Deloitte The Netherlands

Financiële strategie

© 2021 Deloitte The Netherlands

De indicatoren

Indicator
Lokale lasten
Schuldpositie
Reservepositie
Solvabiliteit
Risico-profiel en weerstandscapaciteit
Realisatie ten op zichte van begroot
Grondexploitatie
Aanwending externe financiering
Nog te dekken kapitaallasten in de toekomst
Gespaard voor onderhoud
Begroting 2020 – 2023
EMU Saldo
Overhead

© 2021 Deloitte The Netherlands

Lokale lasten 2020

Gemeente	Gem. WOZ-waarde	tarief OZB	OZB eigenaar	Afvalstoffenh.	Riool eig./gebr.	Totaal
Arnhem	217.000	0,1587	349	233	169	751
Emmen	173.000	0,1854	322	302	172	796
Enschede	194.000	0,1524	298	276	257	831
Groningen	207.000	0,1800	381	328	149	858
Maastricht	224.000	0,1200	269	336	195	800
Nijmegen	252.000	0,2247	569	36	172	777
Landelijk gemiddelde	248.000	**0,1218**	**323**	**267**	**214**	**804**

Tarieven meerpersoonshuishouden op basis van COELO 2020

Nummer 111 op de Coelo-lijst: landelijk gemiddelde: € 804.

© 2021 Deloitte The Netherlands

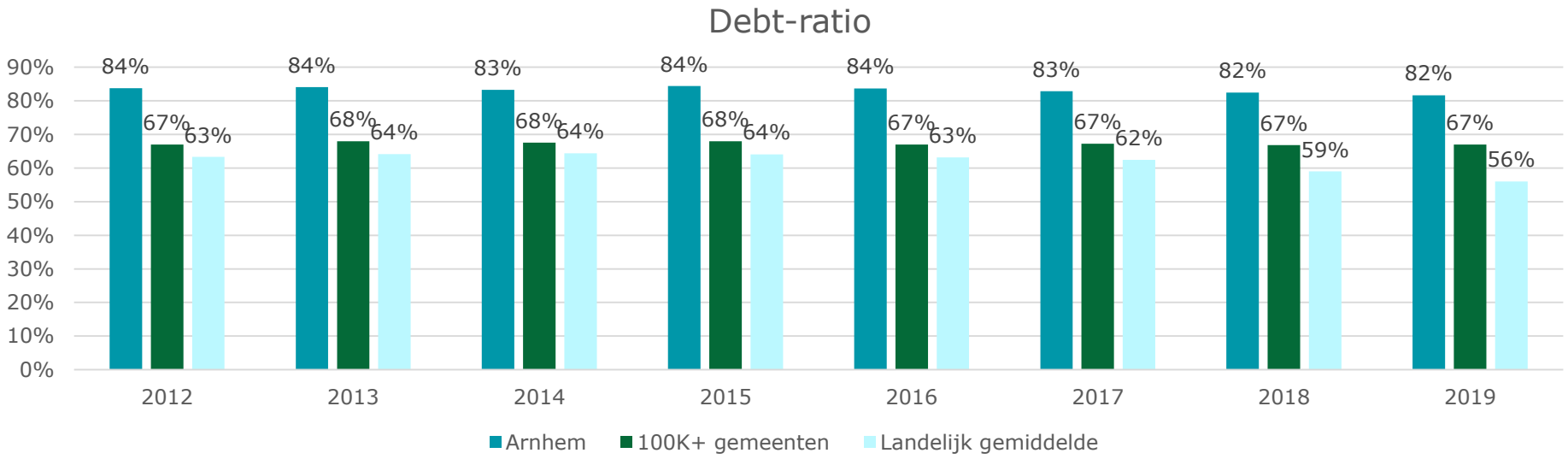
Schuldenpositie

	Landelijk gemiddelde	100.000+ gemeenten	Kritische norm	Arnhem			
Indicator	**2019**	**2019**		**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Debt Ratio	56%	66%	80%	84%	83%	82%	82%
Netto schuld/ Exploitatie	35%	57%	130%	79%	73%	76%	79%
Netto schuld/ balanstotaal	25%	39%		64%	60%	62%	62%
Schuld-evolutie per inwoner (in €)	(704)	174		-163	-110	-76	14
Netto schuld per inwoner (in €)	1.087	2.590		3.751	3.640	3.564	3.578

Debt Ratio: Totaal van schulden (kort en lang) ten opzichte van het balanstotaal

© 2021 Deloitte The Netherlands

Schuldenpositie

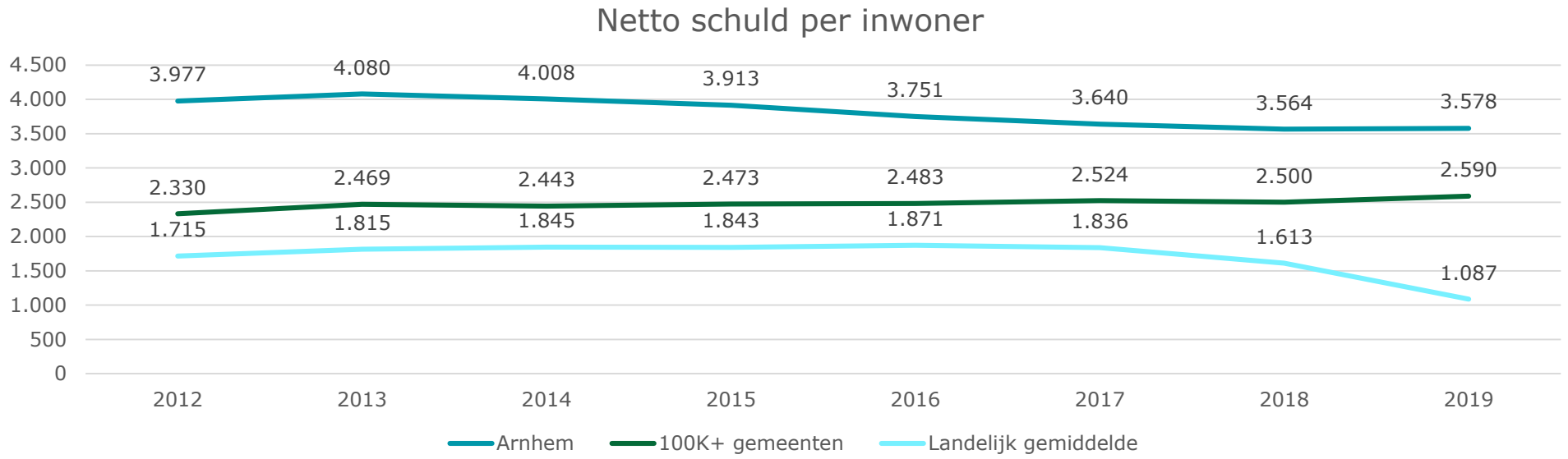

De gemeente Arnhem heeft in verhouding tot andere gemeenten een relatief hoge schuldenpositie. Wanneer de kapitaallasten binnen de bestaande begroting gedekt kunnen worden hoeft dit op voorhand niet negatief te zijn.

In de toekomst kan de rente over vreemd vermogen gaan stijgen waardoor de kapitaallasten over vreemd vermogen in de toekomst hoger kunnen uitvallen.

© 2021 Deloitte The Netherlands

Schuldenpositie

Landelijk gemiddelde

- -41% t.o.v. 2014
- -42% t.o.v. 2016
- -33% t.o.v. 2018

Gemiddelde 100K+ gemeenten

- +6% t.o.v. 2014
- +4% t.o.v. 2016
- +4% t.o.v. 2018

Arnhem

- -11% t.o.v. 2014
- -5% t.o.v. 2016
- 0% t.o.v. 2018

Netto schuld: Totale schulden (kort en lang) -/- uitgezette leningen -/- vlottende activa

© 2021 Deloitte The Netherlands

Schuldenpositie 2019 referentiegemeenten

Indicator	Landelijk gemiddelde	100.000+ gemeenten	Kritische norm	Arnhem	Emmen	Enschede	Groningen	Maastricht	Nijmegen
Debt Ratio	56%	66%	80%	82%	94%	72%	86%	68%	86%
Netto schuld / Exploitatie	35%	57%	130%	79%	111%	43%	108%	45%	79%
Netto schuld / balanstotaal	25%	39%		62%	74%	51%	57%	39%	70%
Schuld-evolutie (in €)	-704	174		14	166	-149	666	415	-209
Netto schuld per inwoner (in €)	1.087	2.372		3.578	4.509	2.019	4.943	2.449	3.494

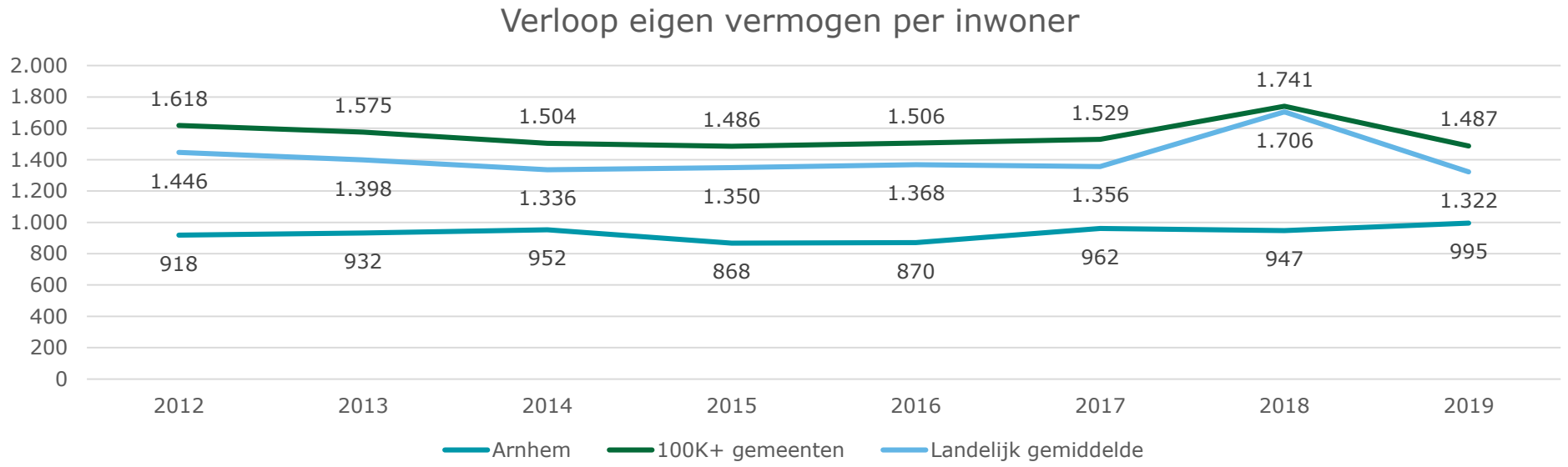
© 2021 Deloitte The Netherlands

Reserves

Gemeente Arnhem				
Bedragen x € 1 mln.	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Algemene reserve	29	41	43	37
Bestemmingsreserve	92	93	109	131
Gerealiseerd resultaat	15	18	-1	-7
Totaal eigen vermogen	136	151	151	161
Eigen vermogen in % van balans	15%	16%	16%	17%
Eigen vermogen in % van de exploitatie	18%	19%	20%	22%
Balanstotaal	919	950	919	932
Totaal exploitatie (excl. storting reserves)	740	787	750	730

© 2021 Deloitte The Netherlands

Reserves

Landelijk gemiddelde	Gemiddelde 100K+ gemeenten	Arnhem
-1% t.o.v. 2014	-1% t.o.v. 2014	+5% t.o.v. 2014
-3% t.o.v. 2016	-1% t.o.v. 2016	+14% t.o.v. 2016
-23% t.o.v. 2018	-15% t.o.v. 2018	+5% t.o.v. 2018

© 2021 Deloitte The Netherlands

Reserves 2019 referentiegemeenten

Bedragen x € 1 mln.	Arnhem	Emmen	Enschede	Groningen	Maastricht	Nijmegen
Algemene reserve	37	-2	56	29	5	67
Bestemmingsreserve	131	23	58	161	178	26
Gerealiseerd resultaat	-7	7	9	42	-4	5
Totaal eigen vermogen	161	27	123	232	179	99
Eigen vermogen in % van balans	17%	4%	20%	12%	23%	11%
Eigen vermogen in % van de exploitatie	22%	6%	17%	22%	27%	12%
Eigen vermogen per inwoner	**995**	**254**	**776**	**1003**	**1475**	**557**

Landelijk gemiddelde: € 1.322 per inwoner

100K+ gemeenten: € 1.487 per inwoner

© 2021 Deloitte The Netherlands

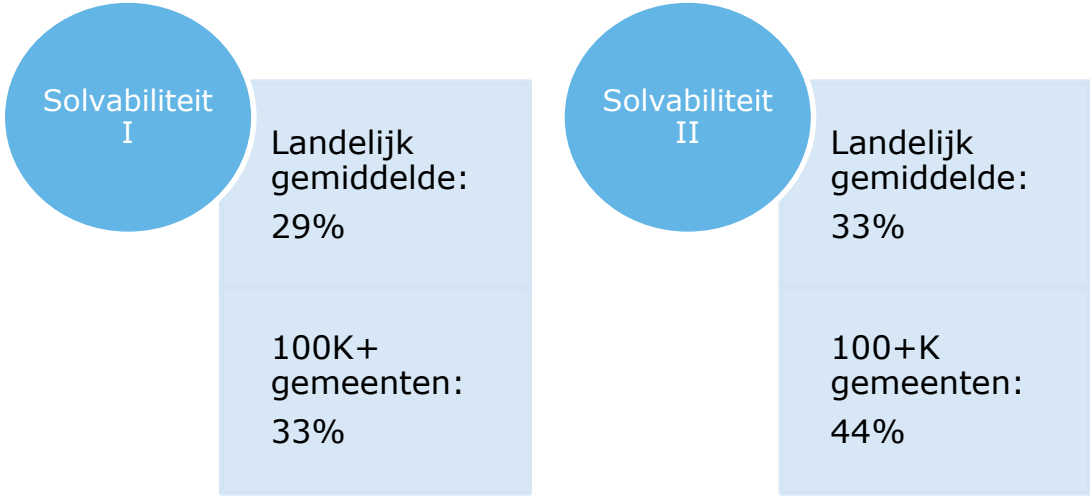
Solvabiliteit

Gemeente Arnhem					Landelijk gemiddelde	100K+ gemeenten
Indicator	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2019**	**2019**
Solvabiliteit I (eigen vermogen in % van de balans)	15%	16%	16%	17%	29%	34%
Solvabiliteit II (eigen vermogen + voorzieningen in een % van de balans)	16%	17%	18%	18%	33%	44%

© 2021 Deloitte The Netherlands

Solvabiliteit 2019- referentiegemeenten

Indicator	Arnhem	Emmen	Enschede	Groningen	Maastricht	Nijmegen
Solvabiliteit I (eigen vermogen in % van de balans)	17%	4%	20%	12%	23%	11%
Solvabiliteit II (eigen vermogen + voorzieningen in een % van de balans)	18%	6%	28%	14%	32%	14%

© 2021 Deloitte The Netherlands

Risicoprofiel Arnhem 2016-2019

(x € 1 mln.)	2016	2017	2018	2019
Weerstandscapaciteit (WC)	50	47	49	44
Risicoprofiel (RP)	35	23	34	38
Ratio WC/RP	1,4	2,1	1,4	1,2

Arnhem

- Ratio 2019: 1,2
- - 19% t.o.v. 2018

100.000+ gemeenten:

- Ratio 2019: 2,5
- + 4% t.o.v. 2018

© 2021 Deloitte The Netherlands

Risicoprofiel - Referentiegemeenten

Bedragen X € 1,0 mln.

Jaarrekening 2019	Arnhem	Emmen	Enschede	Groningen	Maastricht	Nijmegen
Weerstandscapaciteit (WC)	44	13	68	110	112	59
Risicoprofiel (RP)	38	22	43	104	112	16
Ratio WC/RP	1,2	0,6	1,6	1,1	1,0	3,8

Landelijk gemiddelde:

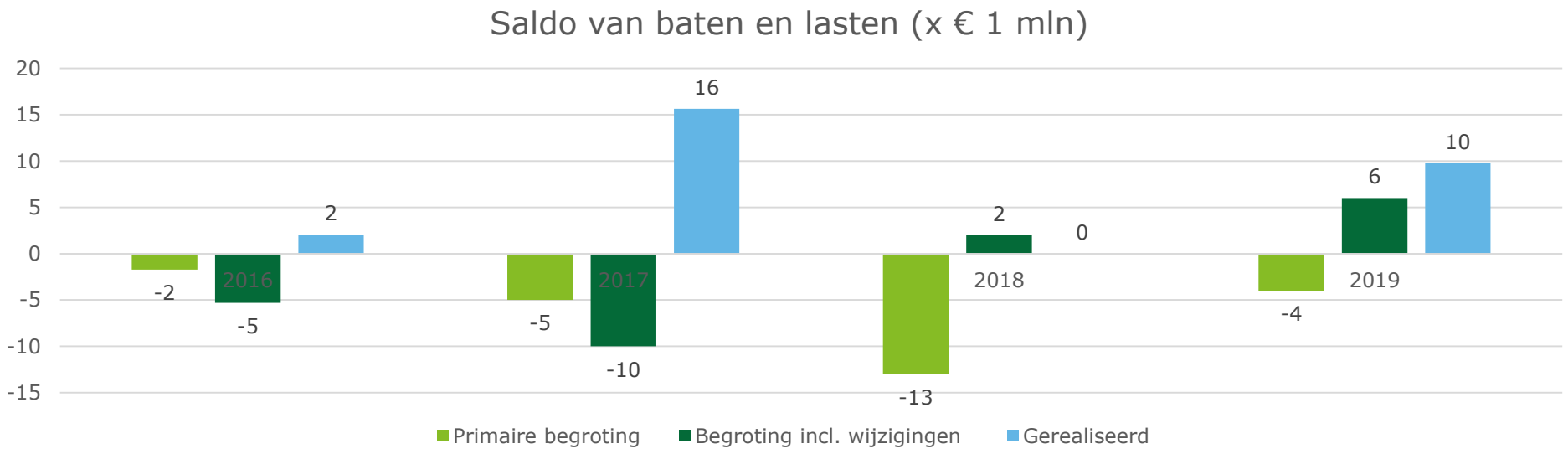
- Ratio 2019: 4,5
- + 67% t.o.v. 2018

100.000+ gemeenten:

- Ratio 2019: 2,5
- +4% t.o.v. 2018

© 2021 Deloitte The Netherlands

Relatie saldo begroot versus realisatie

© 2021 Deloitte The Netherlands

Grondexploitaties

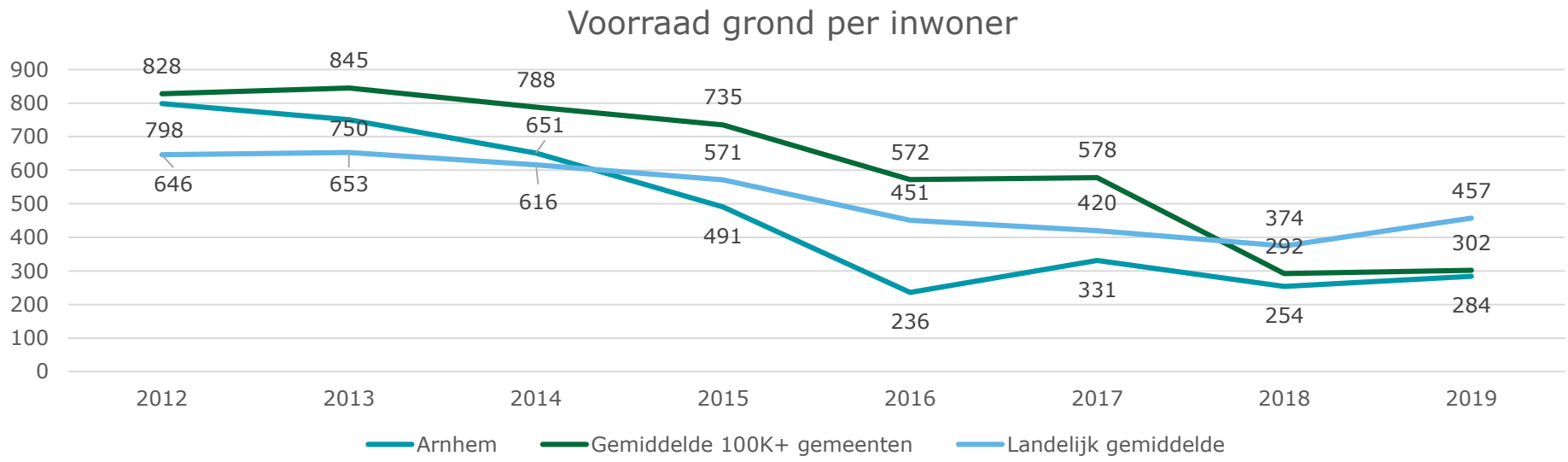
Omschrijving	2016	2017	2018	2019
voorraad gronden (in € mln)	37	52	41	46
Voorraad gronden per inwoner (€)	236	331	254	284

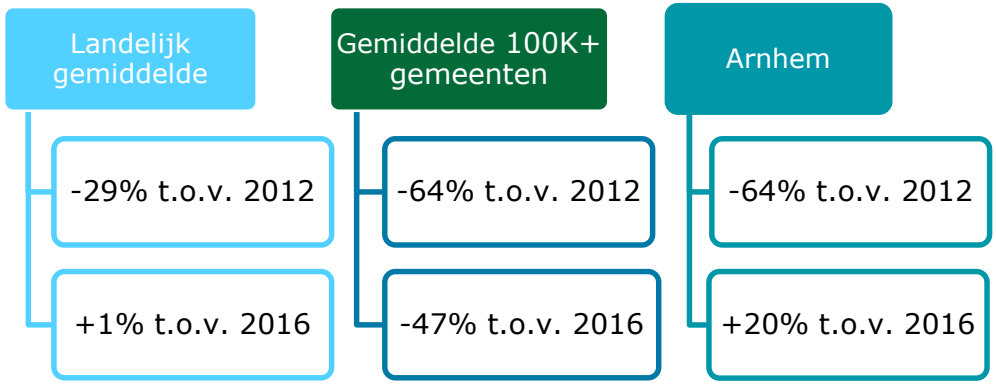
+20% t.o.v. 2016

+12% t.o.v. 2018

© 2021 Deloitte The Netherlands

Verloop voorraad gronden per inwoner 2012-2019

© 2021 Deloitte The Netherlands

Aanwending externe financiering

Bedragen x 1 mln	2016	2017	2018	2019
Langlopende schulden	665	664	700	667
Werkkapitaal (vlottende passiva-vlottende activa)	-1	-7	-48	-11
Externe financiering	664	656	652	656
Kapitaalverstrekking deelneming	1	5	5	5
Uitgezette leningen	81	89	89	83
Overige uitzettingen > 1 jaar	13	16	13	12
Grondexploitaties	37	52	41	46
Inzet financiering FVA en GREX	118	141	129	129
Externe financiering ten behoeve van het voorzieningenniveau	546	516	522	527
(Im)Materiële vaste activa	687	668	672	685
Externe financiering in % materiële vaste activa	79%	76%	76%	76%

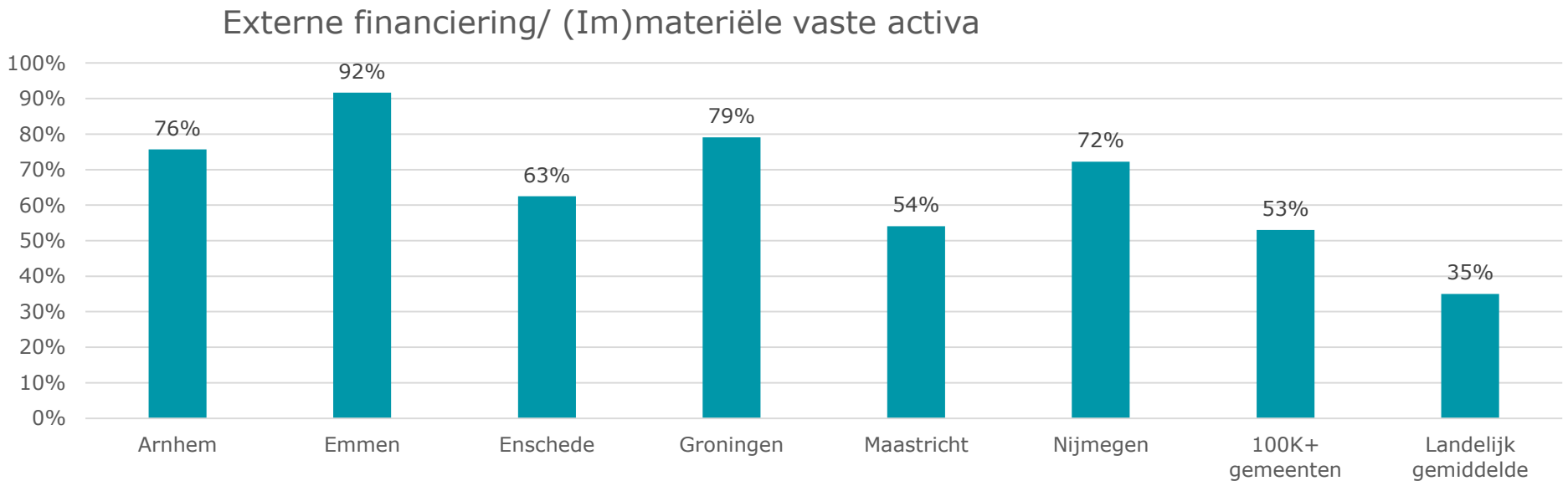
© 2021 Deloitte The Netherlands

Aanwending externe financiering 2019 referentiegemeenten

Bedragen x 1 mln	Arnhem	Emmen	Enschede	Groningen	Maastricht	Nijmegen
Langlopende schulden	667	522	327	1.467	283	617
Werkkapitaal (vlottende passiva-vlottende activa)	-11	38	43	58	101	89
Externe financiering	656	560	370	1.525	384	706
Kapitaalverstrekking deelneming	5	6	2	19	1	2
Uitgezette leningen	83	83	51	401	87	72
Overige uitzettingen > 1 jaar	12	0	3	0	0	0
Grondexploitaties	46	36	33	75	13	309
Inzet financiering FVA en GREX	129	119	80	473	101	381
Externe financiering ten behoeve van het voorzieningenniveau	527	440	290	1.052	283	325
(Im)Materiële vaste activa	685	477	452	1.327	500	433
Externe financiering in % materiële vaste activa	**76%**	**92%**	**63%**	**79%**	**54%**	**72%**

© 2021 Deloitte The Netherlands

Externe financiering in % (im)materiële vaste activa referentiegemeenten 2019

© 2021 Deloitte The Netherlands

Nog te dekken kapitaallasten in de toekomst

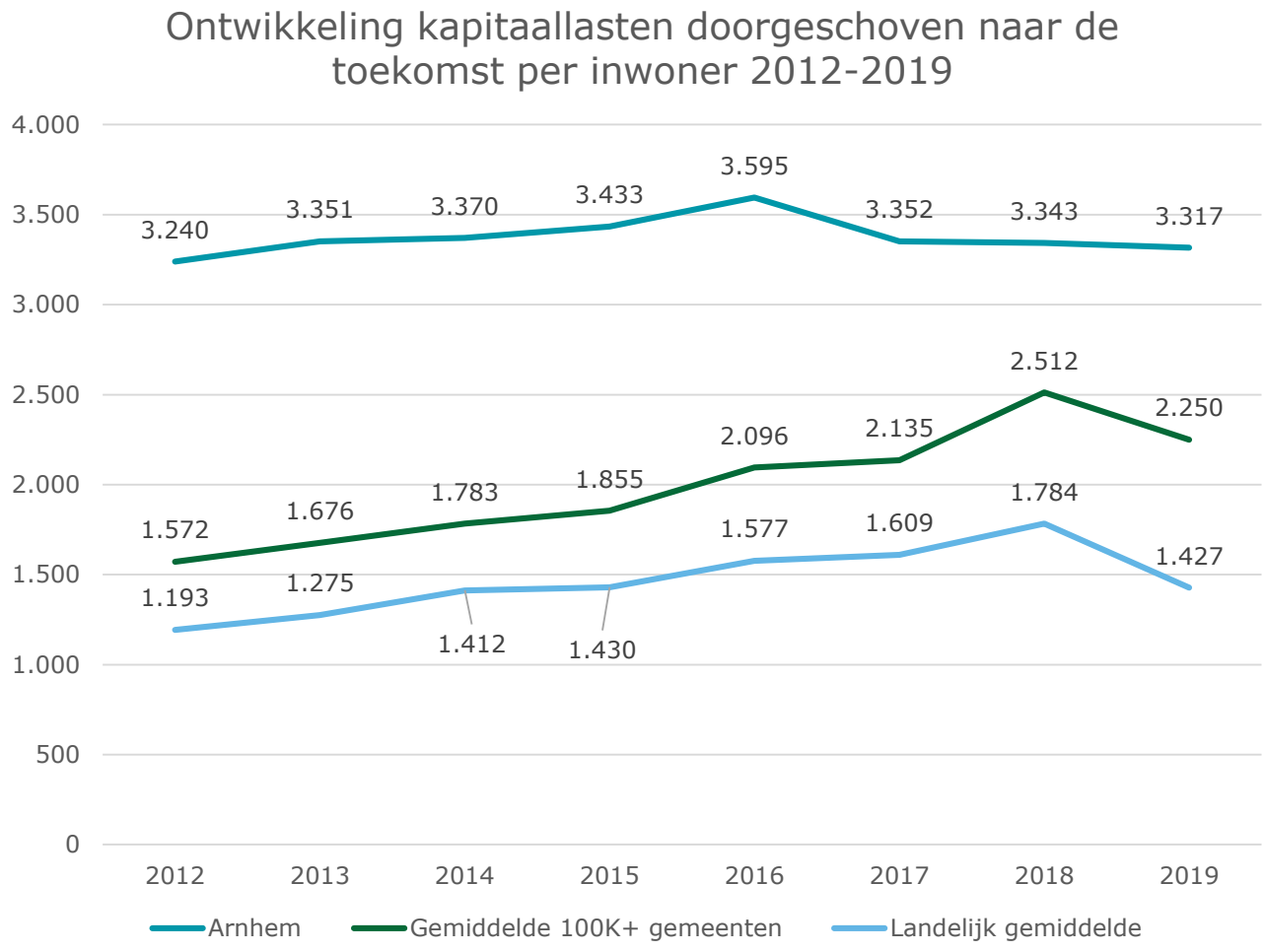
Arnhem				
	2016	**2017**	**2018**	**2019**
(im)materiële vaste activa -/- reserves (in € mln.)	560	527	532	535
(im)materiële vaste activa -/- reserves in % van de exploitatie excl. stortingen reserves)	76%	67%	71%	73%
(im)materiële vaste activa -/- reserves per inwoner	3.595	3.352	3.343	3.317

Totaal (im)materiële vaste activa is in de periode 2016-2019 stabiel gebleven

Totaal reserves (eigen vermogen) is in dezelfde periode toegenomen met 18%

© 2021 Deloitte The Netherlands

Ontwikkeling kapitaallasten doorgeschoven naar de toekomst per inwoner 2012-2019

Landelijk gemiddelde

- 2012-2019: 20%
- 2016-2019: -10%

100K+ gemeenten

- 2012-2019: 43%
- 2016-2019: 7%

Arnhem

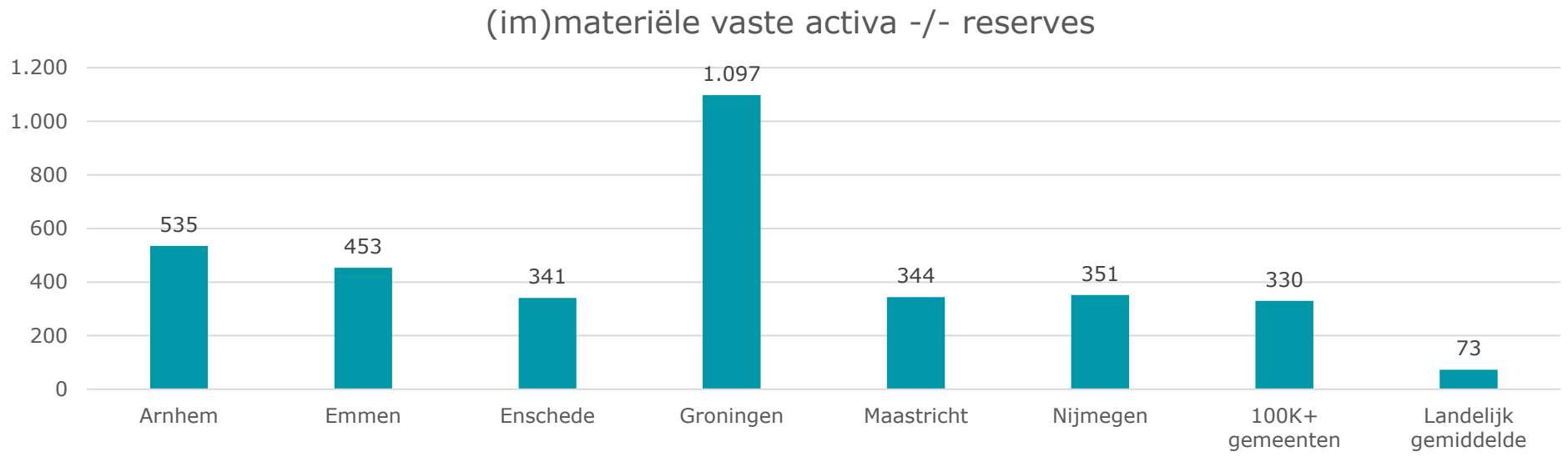
- 2012-2019: 2%
- 2016-2019: -8%

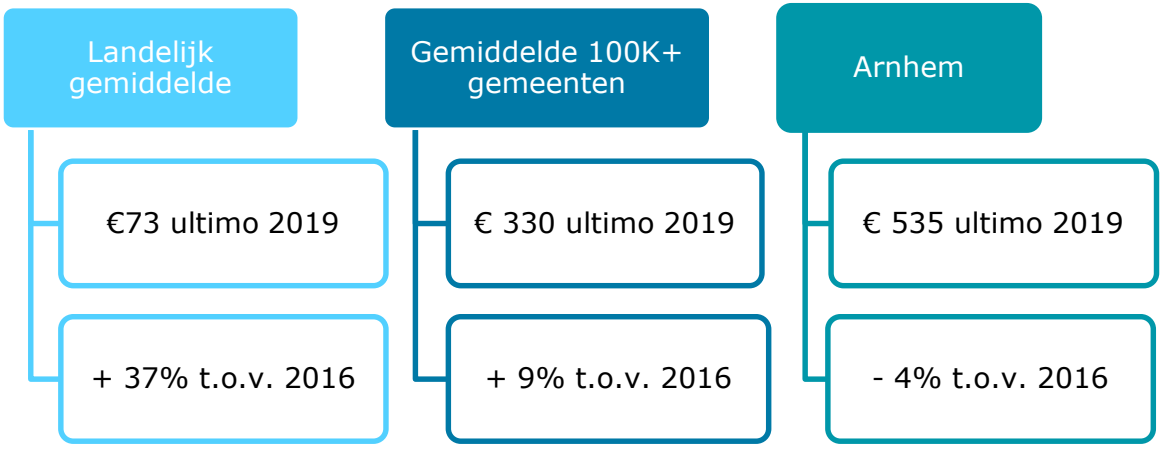
Kapitaallasten doorgeschoven naar de toekomst:

(im)materiële vaste activa -/- eigen vermogen

© 2021 Deloitte The Netherlands

Kapitaallasten doorgeschoven naar de toekomst 2019 (x € 1 mln.)

© 2021 Deloitte The Netherlands

Geraamde ontwikkeling nog te dekken kapitaallasten

Nog te dekken kapitaallasten in de toekomst	2019	B 2020	B 2021	B 2022	B 2023
(im)materiële vaste activa -/- reserves (bedrag x 1 mln.)	535	553	589	608	622
(im)materiële vaste activa -/- reserves in % van de exploitatie excl. stortingen reserves)	73%	73%	79%	83%	85%
(im)materiële vaste activa -/- reserves per inwoner	3.317	3.425	3.653	3.773	3.852

Verwachte mutatie t/m 2023

+ 16% t.o.v. 2019 per inwoner

© 2021 Deloitte The Netherlands

Voorzieningen Arnhem

(bedragen x € 1 mln.)	2016	2017	2018	2019
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	1	0	10	10
Egalisatievoorzieningen	13	12	0	0
Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden	-	-	-	-
Totaal	**14**	**12**	**10**	**10**

© 2021 Deloitte The Netherlands

Voorzieningen 2019 referentiegemeenten

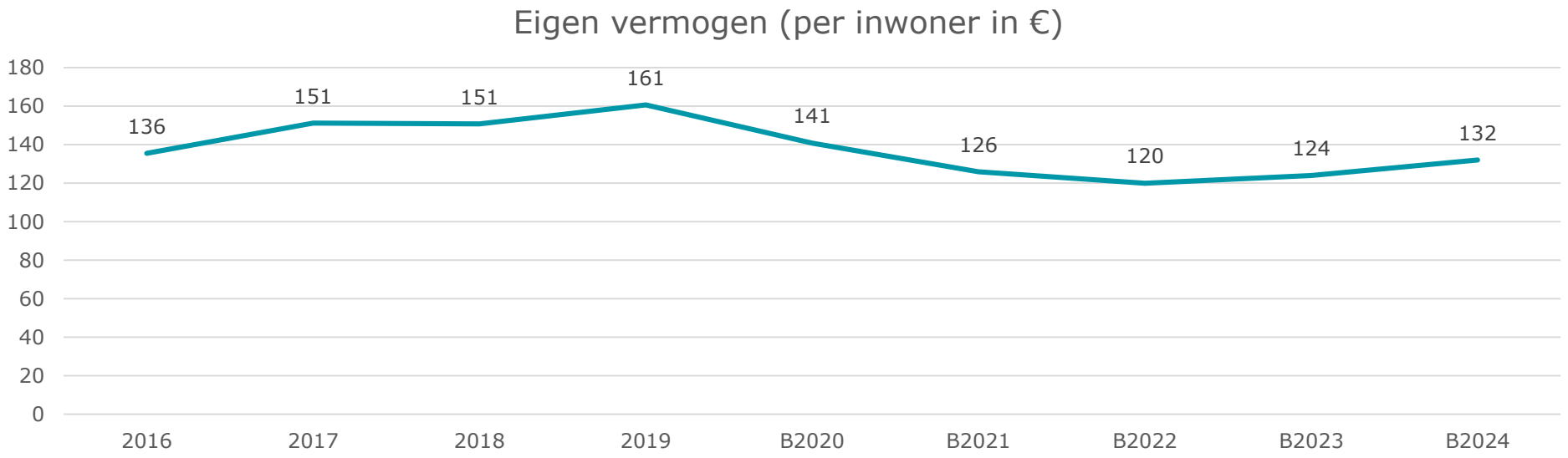
Bedragen x € 1 mln.	Arnhem	Emmen	Enschede	Groningen	Maastricht	Nijmegen
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	10	13	20	48	61	20
Egalisatievoorzieningen	0	0	10	0	0	0
Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden	0	0	25	0	0	5
Totaal	**10**	**13**	**55**	**48**	**61**	**25**

© 2021 Deloitte The Netherlands

Bedragen x 1 mln.	2019	B 2021	B 2022	B 2023	B 2024
Resultaat van baten en lasten (voordelig = positief)	9,8	-10,1	-2,4	4,1	8,2
Saldo incidentele lasten en baten (voordelig = positief)	-2,4	12,5	7,8	-0,6	-6,2
Resultaat van baten en lasten exclusief incidentele baten en lasten (a)	12,2	-22,6	-10,2	4,7	14,4
Structureel evenwicht? (a > 0)	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja

© 2021 Deloitte The Netherlands

Ontwikkeling eigen vermogen

Bron: Begroting 2021-2024

Verwachte mutatie t/m 2024

-18 % t.o.v. 2019

© 2021 Deloitte The Netherlands

Activa	2021	2022	2023	2024
Vaste Activa				
Immateriële vaste activa	9.483	8.783	8.083	7.383
Materiële vaste activa	784.018	801.497	793.811	793.152
Investeringen met een economisch nut	718.042	735.521	727.835	727.176
Investeringen met een maatschappelijk nut	65.976	65.976	65.976	65.976
Financiële vaste activa	71.000	64.731	59.414	53.458
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	4.741	4.741	4.741	4.741
Financiële vaste activa: Leningen	57.847	52.028	47.161	41.655
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	8.412	7.962	7.512	7.062

© 2021 Deloitte The Netherlands

Activa	2021	2022	2023	2024
Gereed product en handelsgoederen	326	326	326	326
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	42.506	33.909	23.075	10.103
Uitzettingen < 1 jaar	50.000	50.000	50.000	50.000
Liquide middelen	1.000	1.000	1.000	1.000
Overlopende activa	50.000	50.000	50.000	50.000
Totaal Vlottende Activa	143.832	135.235	124.401	111.429
Totaal Activa	1.008.333	1.010.246	985.709	965.422

De lopende grondexploitatieprojecten lopen af. Geen nieuwe majeure projecten.

© 2021 Deloitte The Netherlands

Begroting 2021-2024

Passiva	2021	2022	2023	2024
Vaste Passiva				
Eigen vermogen	125.546	119.739	123.916	132.121
Voorzieningen	11.000	11.000	11.000	11.000
Schulden met een rentetypische looptijd langer dan één jaar	767.060	781.775	761.699	737.516
Totaal Vaste Passiva	903.605	912.514	896.615	880.637
Vlottende Passiva				
Netto vlottende schulden < 1 jaar	59.727	52.733	44.094	39.784
Overlopende passiva	45.000	45.000	45.000	45.000
Totaal Vlottende Passiva	104.727	97.733	89.094	84.784
Totaal Passiva	1.008.333	1.010.246	985.709	965.422

© 2021 Deloitte The Netherlands

EMU-saldo jaarrekening 2019

	2019	2020	2021
Omschrijving	**x € 1000,-**	**x € 1000,-**	**x € 1000,-**
	Volgens realisatie tot en met sept. 2019, aangevuld met raming resterende periode	Volgens begroting 2020	Volgens meerjarenraming in begroting 2020
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-13.082	-10.478	2.214
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	16.191	37.100	45.855
3. Mutatie voorzieningen			
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)			
5. Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa			
Berekend EMU-saldo	-29.273	-47.578	-43.641

Bron: Jaarrekening 2019

© 2021 Deloitte The Netherlands

Lasten overhead t.o.v. exploitatie referentiegemeenten

Jaarrekening 2019 (x € 1 mln.)	Arnhem	Emmen	Enschede	Groningen	Maastricht	Nijmegen
Lasten overhead	54	31	48	111	58	53
Totaal exploitatielasten (excl. reserve)	730	434	745	1.063	656	805
Overhead in % van de exploitatie	7%	7%	6%	10%	9%	7%

© 2021 Deloitte The Netherlands

Deloitte.

GEMEENTE Arnhem

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee (“DTTL”), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as “Deloitte Global”) does not provide services to clients. Please see www.deloitte.nl/about to learn more about our global network of member firms.

Deloitte provides audit, consulting, financial advisory, risk advisory, tax and related services to public and private clients spanning multiple industries. Deloitte serves four out of five Fortune Global 500® companies through a globally connected network of member firms in more than 150 countries and territories bringing world-class capabilities, insights, and high-quality service to address clients’ most complex business challenges. To learn more about how Deloitte’s approximately 245,000 professionals make an impact that matters, please connect with us on Facebook, LinkedIn, or Twitter.

This communication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, its member firms, or their related entities (collectively, the “Deloitte Network”) is, by means of this communication, rendering professional advice or services. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte Network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.

© 2020 Deloitte The Netherlands